

שיחות מוסר בענייני חג השבועות מאת ראש הישיבה הגאון הרב יעקב יצחק רודערמאן זצ"ל

רפיון ידים מן התורה

רפיון ידים – ענווה פסולה

"ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" (בשלה י"ז, ח). איתא במס' סנהדרין (ק"ו א'), "מאי לשון רפידים וכו', רבי יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה," ור"ל שסיבת ביאת עמלק היתה רפיון ידיהם של בני ישראל מן התורה. וכעין זה איתא במכילתא דרבי ישמעאל (מסכתא דעמלק פרשה א'), "אין רפידים אלא רפיון ידים, לפי שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה לכך בא שונא עליהם, לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה." ויש לשאול, מה היתה סיבת התרשלותם בלימוד התורה, ומה גרם לרפיון הידים?

ונראה לבאר, שמה שלא התלהבו מלימוד התורה היתה מחמת שחשבו שאינם ראויים לקבל את התורה. ואע"פ שהקב"ה כבר עשה להם הרבה נסים, אעפ"כ היצר הרע הטיל בהם ענווה פסולה, ומתוך כך היו חסרים הערכה עצמית. ובאמת מדה מגונה זו מצויה בינינו גם היום, שהרבה בני תורה מתרשלים בלימודם מחמת שאינם מחשיבים את לימודם, שחושבים שלימוד התורה של אנשים קטנים כמונו אין לו שום ערך. זו היא טעות מוחלטת, ובני תורה צריכים הרבה חיזוק להתגבר על זה.

רפיון ידים – עצלות

יש סיבה נוספת לרפיון ידים, והיא מידת העצלות. וכן כתב האור החיים הק' (בשלה י"ז, ח), "ויבא עמלק וגו', להיות שנתעצלו בתורה וכו'". הרבה חיזוק נצרך כדי להתגבר על מידת העצלות וללמוד בהתמדה, וכדאיתא בברכות (ל"ב ב'), "ארבעה צריכין חיזוק, ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ." ואיתא עוד בברכות (ס"ג ב'), "מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (חקת י"ט, י"ד) זאת התורה אדם כי ימות באהל."

וכבר אמר שלמה המלך במשלי (כ"ב, י"ג) "אמר עצל ארי בחוץ, בתוך רחבות ארצח", ופירש רש"י, "אמר עצל ארי בחוץ, איך אצא ללמוד תורה."

ובענין גנות לימוד התורה מתוך עצלות, יעוין במס' שבת (פ"ח ב'), "למיימינים בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא", ופירש ש"י (כדף ס"ג ב' ד"ה למשמאילין) ש"משמאילים" היינו "שאינן יגיעים בה כל צרכן". ומבואר שלימוד התורה שלא ביגיעה ככל הצורך נחשב כסם המות !

כחו של היצר הרע

טעם נוסף לצורך חיזוק בלימוד התורה הוא משום שעיקר התנגדות של היצר הרע היא ללימוד התורה, וכמו שמסופר על הגאון ר' יוסף פריימר זצ"ל, הנקרא רבי יוסלה סלוצקר, שבבחרותו למד בישיבת וואלאזין והיה חביב מאד אצל ראש הישיבה הג"ר חיים מוואלאזין שהיה בטוח בו שעתיד להיות אחד מגדולי הדור. פעם אחת נתקבל מכתב אצל הגר"ח מביתו של רבי יוסלה שעסקו של אביו של רבי יוסלה אינו עולה יפה והם מבקשים ממנו לחזור לבית לעזור למשפחתו בבית המסחר. הגר"ח הטמין את המכתב ולא מסרו לרבי יוסלה. אחרי חצי שנה הגיע מכתב נוסף שעסקו של אביו נסגר, והמשפחה גורשה מביתם, והם גרים בחוץ ללא אוכל, ומפצירים בו שיחזור לבית. הגר"ח הטמין גם את המכתב הזה. עברה עוד חצי שנה, והגיע עוד מכתב שאביו של רבי יוסלה נפטר, ושוב הטמין הגר"ח את המכתב ולא הראהו לרבי יוסלה. לאחר זמן הרבה, לקח הגר"ח את כל המכתבים ומסרם לרבי יוסלה, והזדעזע רבי יוסלה מכל הצרות שעברו על משפחתו. ואז אמר לו הגר"ח, שמזה רואים עד היכן מגיע כחו של היצר הרע, שיכול לגרום למשפחה כל הצרות האלו רק מפני שרצה שרבי יוסלה לא ילמוד תורה ולא יצמח להיות גדול בתורה.

וכעין זה אמר החפץ חיים להגר"ר אלחנן וואסרמאן (מובא בקובץ מאמרים עמ' פ"ח), "דעם יצר הרע ארט ניט א יוד זאל פאסטען און וויינען און דאוונען א גאנצען טאג אבי ניט לערנען" (תרגום: לא איכפת לו ליצה"ר שיהודי יתענה ויבכה ויתפלל כל היום ובלבד שלא ילמוד). היצר הרע איכפת לו רק שיהודים לא ילמדו תורה, ולכן מי שרוצה ללמוד תורה צריך להתגבר מאד על היצר הרע שכל התעניינות שלו הוא לעכבו מלימוד זה. כל זה שייך לכל השנה, אבל הוא נוגע בפרט בזמן הזה בימי הספירה שהוא הזמן של הכנה לקבלת התורה.

עליונים ששו ותחתונים עלזו בקבלת תורה הכתובה מסיני

המלאכים התנגדו לנתינת תורה שבעל פה לישראל

"עליונים ששו ותחתונים עלזו בקבלת תורה הכתובה מסיני" – פיוט מתפילת מוסף ביום א' של שבועות. והנה מה שאמר הפייטן ש"העליונים ששו" ר"ל שהמלאכים ששו במה שהתורה ניתנה לבני ישראל.

ויש לתמוה על הפייטן, שלכאורה דבריו הם כנגד הגמ', דאיתא בשבת (פ"ח ב'), "בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים." ומבואר מהגמ' שהמלאכים לא רצו שהקב"ה יתן את התורה לישראל, ואמרו להקב"ה שיתן הודו על השמים ולא יורידנו לארץ, וא"כ איך אמר הפייטן שהעליונים ששו כשקיבלו בני ישראל את התורה?

ונראה ליישב קושיא זו בהקדם ביאור שני החלקים של התורה, דהיינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אנו מורגלים לחשוב שתורה שבעל פה כוללת כל מה שאינו כתוב בפירוש בתורה שבכתב. אבל באמת אינו כן, שבאותיות של התורה שבכתב נכללת כל חכמת התורה, וכמו שכתב הרמב"ן (בהקדמתו לספר בראשית), "וכל הנמסר למשה רבינו בשערי הבינה הכל נכתב בתורה בפירוש או שרמוזה בתיבות או בגימטריאות או בצורת האותיות וכו'", "הרי שכל שערי הבינה נכללים בתורה שבכתב. ולפ"ז מה היא תורה שבעל פה? ונראה לומר, שתורה שבעל פה היא הבעלות על התורה לפסוק את דיני התורה, דהיינו שנמסר כח לב"ד של מטה להכריע את כל הספיקות שבתורה בעל פה, והקב"ה וכל הפמליא של מעלה כפופים לפסק דינם של ב"ד של מטה, וכמו שאמרו חז"ל (בבבא מציעא נ"ט ב') ש"לא בשמים היא". גם מצינו שהבריאה עצמה משועבדת לפסק דינו של ב"ד של מטה, וכדאמרינן בירושלמי (כתובות פ"א ה"ב, נדרים פ"ו ה"ח, סנהדרין פ"א ה"ב), "בת שלש שנים ויום אחד ונמלכין ב"ד לעברו הבתולין חוזרין ואם לאו אין הבתולין חוזרין", וכוונת הירושלמי היא שבתולים של ילדה פחותה מבת שלש שנעקרו חוזרים, ואם ב"ד הוסיפו חודש אחד ע"י עיבור השנה אז יתוסף לה חודש נוסף (עד יום הולדת השלישי) שבתוליה יכולים לחזור, הרי שפסק דינו של ב"ד של מטה משנה את מציאות הבריאה.

לפ"ז יש הבדל גדול בין שני חלקי התורה, שבמה שהקב"ה נותן את התורה שבכתב לבני ישראל אינו לוקח את התורה שבכתב מהמלאכים, שהרי שניהם יכולים לזכות בתורה שבכתב בשוה. אבל לענין תורה שבעל פה לא שייך ליתנה גם לבני ישראל וגם למלאכים, שאם בני ישראל הם הבעלים על התורה שבעל פה, אז בעל כרחך המלאכים אינם הבעלים.

ומעתה יש לומר, שמה שאמרו המלאכים להקב"ה שלא יתן את התורה לבני ישראל, היינו שלא יתן את התורה שבעל פה לבני ישראל כדי שהמלאכים ישארו הבעלים על התורה, אבל מעולם לא התנגדו לנתינת תורה שבכתב לבני ישראל. ואדרבה, המלאכים שמחו שהתורה שבכתב ניתנת גם לבני ישראל.

ונראה שבזה מיושבים דברי הפייטן כמין חומר, שהפייטן אמר שהמלאכים ששו "בקבלת תורה הכתובה מסיני", הרי להדיא ששמחת המלאכים היתה אודות קבלת התורה שבכתב, אבל על התורה שבעל פה לא שמחו, ואדרבה, ביקשו מהקב"ה שלא יתן אותה לבני ישראל.

הבעלות על תורה שבעל פה היא בזכות הציבור

והנה כח זה שנמסר לבית דין מגיע להם בזכות כלל ישראל, שהרי הב"ד הם מנהיגי הציבור. ונראה שעל פי זה יש להבין את דברי הגמ' במנחות (ס"ה א'), "מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למספד, שהיו צדוקים אומרים יחיד מתנדב ומביא תמיד וכו', מתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב חגא דשבועיא דלא למספד שהיו בייתוסין אומרים עצרת אחר השבת." ומבואר שהצדוקים והבייתוסים שכפרו בתורה שבעל פה בחרו בשני דברים דוקא להתנגדותם, והם שיחיד יכול לנדב את קרבן התמיד, וש"ממחרת השבת" היינו למחרתו של שבת בראשית ולא למחרתו של יו"ט הראשון של פסח (וממילא ספירת העומר מתחלת ביום ראשון לשבוע והוא הדין חג השבועות).

וצריך ביאור, מה הצד השווה בין שני דברים אלו? ועוד צריך ביאור, שמאחר שעיקר התנגדות הצדוקים והבייתוסים היתה לתורה שבעל פה כידוע, א"כ איך שני דברים אלו בפרט שייכים להתנגדות זו?

ונראה לומר, שהצד השווה בין שני דברים אלו הוא שהם מבטאים את כח הציבור, שמה שקרבן תמיד קרב דוקא מן הציבור הוא משום שהציבור יש להם כח מיוחד שלא שייך ליחידים. וגם מה שספירת העומר מתחלת ממחרתו של יום טוב מראה על כח הציבור, שהרי יום טוב נקבע ע"י קידוש החודש של בית דין (שהבייתוסים רצו לספור ממחרתו של שבת בראשית, ושבת קביעא וקיימא ואינה תלויה בבית דין כלל), ומאחר שכל כחו של בית דין מגיע להם רק בגלל שהם נציגי הציבור, נמצא שגם בזה ההתנגדות שלהם היתה לכח הציבור.

ולפי מה שנתבאר הרי התנגדות לכח הציבור של כלל ישראל היא ג"כ התנגדות לבעלות ישראל על תורה שבעל פה, שהרי הכח שניתן לחכמים להיות הבעלים על התורה שבעל פה מגיע להם בזכות הציבור, ולפ"ז מיושב היטב למה הצדוקים והבייתוסים שהם המתנגדים הגדולים לתורה שבעל פה בחרו בשני דברים אלו להתנגדותם.

הבעלות על תורה שבעל פה היא עיקר שמחת חג השבועות

ונראה להציע בחינה נוספת בהתנגדות הבייתוסים בביאורו של "ממחרת השבת", דהנה איתא בפסחים (ס"ח ב') "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא", ומבואר בגמ' שעיקר שמחת חג השבועות היא משום שהוא היום שבו ניתנה התורה לישראל. והנה זה פשוט דהיינו משום שחוגגים את חג השבועות חמשים יום אחרי יום טוב הראשון של פסח, כמו שקיבלו ישראל את התורה חמשים יום אחרי יציאת מצרים. והנה זה שייך רק אם מתחילים ספירת העומר למחרתו של יו"ט הראשון של פסח, אבל אם חוגגים את חג השבועות חמשים יום אחרי שבת בראשית כדברי הבייתוסים אז לא יהיה חג השבועות יום שניתנה בו תורה. והנה כבר נתבאר שעיקר מעלת קבלת התורה היתה במה שכלל ישראל נעשים הבעלים על התורה שבעל פה. ומעתה מוכן היטב שהבייתוסים שהתנגדו לתורה שבעל פה רצו לקבוע את חג השבועות באופן שלא יהיה היום שניתנה בו תורה לישראל.

שמחת חג השבועות היא שמחת גמר בריאת העולם

ונראה לבאר את שמחת חג השבועות באופן אחר על פי ביאורו של השאלתות בענין עונג שבת, דהנה איתא בשאלתות דרב אחאי גאון (בפרשת בראשית שאלתא א), "דמחייבין דבית ישראל למינח ביומא דשבתא, דכד ברייה קודשא בריך הוא לעלמיה ברייה בשיתא יומי ונח ביומא דשבתא וברכיה וקדשיה כאיניש דבני ביתא וכד מצבית ליה וגמר ליה לעיבידתיה עביד הילולא חד יומא כדאמרי אינשי הילול בתי." וכוונת השאלתות היא שכמו שבני אדם עושים שמחת "חנוכת הבית" כשגומרים בנין ביתם, כך יום השבת היא שמחת הקב"ה על שגמר את בריאת העולם.

והנה אמרו חז"ל במס' שבת (פ"ח א'), "מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו." ולפ"ז יוצא שבאמת לא נגמרה בריאת העולם עד שישראל קיבלו את התורה, שהרי הבריאה היתה בסכנה שלא תתקיים אם לא יקבלו ישראל את התורה. ויש לומר, שזו היא שמחת חג השבועות, שכמו שהקב"ה שמח בבריאת העולם כעין שמחת חנוכת הבית, הוא הדין שיש לשמוח בחג השבועות שע"י נתינת התורה לישראל יש קיום לבריאה.

רות וערפה

טעם קריאת מגילת רות בחג השבועות

איתא בבבא בתרא (י"ד ב'), "למה נקרא שמה רות, שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותושבחות". וכתב בספר בכור שור (בב"ב שם), "ע"י מגן אברהם סי' ת"צ (ס"ק ח') שנתן טעם בשם הילקוט למה קורין רות בחג השבועות, ולענ"ד הטעם פשוט על פי מה שכתבו תוס' חגיגה דף י"ז (עמוד א' ד"ה אף עצרת) בשם הירושלמי (חגיגה פ"ב ה"ג) דדוד מת בעצרת, והנה קיימא לן (בראש השנה דף י"א א') הקב"ה יושב וממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום, וכיון שמת בעצרת נולד ג"כ בעצרת, ועיקר ספר רות לייחס את דוד, וכל שכן כמו שאמרו כאן דקריאת שם רות היה על שיצא ממנה דוד, ולהכי קורין רות ביום לידתו". ומבואר מזה שקוראים מגילת רות בחג השבועות, מאחר שרות זכתה שדוד המלך יצא ממנה, והרי דוד המלך נולד בחג השבועות כמו שמת בחג השבועות.

והנה ערפה, אחות רות, היתה אמו של גלית (כמבואר בסוטה מ"ב ב'), האויב של דוד. ודבר זה מעורר את תמיהתנו, איך נעשה שצאצאי שתי אחיות הללו היו כל כך שונות זה מזה, שמרות יצא מלכות בית דוד, ומערפה יצא גלית?

מרות וערפה יש ללמוד כחם של מעשים קטנים

והנה כתוב במגילת רות (רות א', י"א-י"ח), "ותאמר נעמי לשתי כלותיה, לכנה שובנה אשה לבית אמה וגו', ותשאנה קולן ותבכינה, ותאמרנה לה כי אתך נשוב לעמך, ותאמר נעמי שובנה בנתי למה תלכנה עמי וגו', ותשנה קולן ותבכינה עוד, ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה, ותאמר הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה שובי אחרי יבמתך, ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך וגו', ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה."

והנה אנו רואים שכל השנים שרות וערפה חיו עם נעמי לא היה ניכר שום הבדל ביניהם. שתיהן בחרו להנשא ליהודים, ובזה ניכר שרצו להתקרב ליהדות. וגם עכשיו בכו שתי האחיות ביחד, שלא רצו לעזוב את נעמי. אלא שערפה היתה לה קצת חלישות הלב ולא אזרה כח ללכת עם נעמי לארץ ישראל. ערפה נשקה לחמותה ועזבה אותה וחזרה לדרכי הגוים. אבל רות נשארה שם, דבוקה לחמותה, ונכנסה תחת כנפי השכינה. רות היתה לה האומץ ורצון הלב להשאר עם נעמי, כמו שכתוב אח"כ, "ותרא כי מתאמצת היא ללכת".

מכל זה מבואר שמעשים קטנים יכולים לגרום תוצאות גדולות, שרות וערפה היו דומות זו לזו כל כך, אלא שהבדל קטן בכוחות נפשם גרם שמרות יצא דוד המלך, ומערפה יצא גלית.

ולא עוד, אלא שמיד ירדה ערפה עצמה כמה מדריגות עד הדיוטא התחתונה, וכדאיתא בסוטה (מ"ב ב'), "למה נקרא שמה ערפה, שהכל עורפין אותה מאחריה". ופירש רש"י, "הפקירה עצמה כבהמה פנים כנגד עורף". ואיתא ברות רבה (פרשה ב' ס"ט ט'), "שם האחת ערפה, שהפכה עורף לחמותה", דהיינו שאע"פ שמתחילה היתה הולכת בדרכי חמותה, אבל אח"כ עזבה את חמותה וגם את דרכה בחיים. וכל זה היה מחמת הבודל קטן בינה ובין אחותה, שערפה שלא השתדלה להשאר עם חמותה חזרה מיד לדרכי הגוים, אבל רות נשארה עם חמותה ונתגיירה ונעשית האם של מלכות בית דוד.

והנה גם מזקנו של רות וערפה יש ללמוד יסוד זה, שחז"ל גילו לנו שרות וערפה היו צאצאי עגלון מלך מואב (כדאיתא בסוטה מ"ז א', וסנהדרין ק"ה ב'), ומצינו בעגלון שעמד מכסאו לכבוד הקב"ה, וכמו שכתוב בספר שופטים (ג', כ'), "ואהוד בא אליו והוא יושב בעלית המקרה אשר לו לבדו, ויאמר אהוד דבר אלקים לי אליך, ויקם מעל הכסא". ואיתא ברות רבה (פרשה ב' ס"ט ט'), "אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה עמדת מכסאך לכבודי, חייך הריני מעמיד ממך בן יושב על כסא ה'", דהיינו שעגלון זכה שדוד המלך יצא ממנו בשביל שעמד לכבוד השם. הרי שגם מזה מוכח שתוצאות גדולות יכולות לבוא ממעשים הנראים לנו כקטנים.

והנה רות וערפה שתיהן האריכו ימים הרבה, שערפה נהרגה ע"י אבישי בן צרויה בימי דוד המלך כדאיתא במס' סנהדרין (צ"ה א'), ורות האריכה ימים עד ימי שלמה המלך כדאיתא במס' בבא בתרא (צ"א ב'), "זו רות המואביה שראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה, שנאמר (מלכים א' ב', ט') וישם כסא לאם המלך, וא"ר אלעזר לאמה של מלכות (שיצאו ממנה כל המלכים, רש"י)". עוד מבואר בספר שמואל (שמואל ב' פרק כ"א) שארבעה בנים היו לערפה שכולם היו גבורים וענקים, וכולם נהרגו ע"י דוד המלך ואנשיו (שאע"פ שכתוב שם שהיו בני הרפה, מכל מקום כבר גילו לנו חז"ל במס' סוטה (מ"ב ב') שהרפה היינו ערפה). ונמצא שרות וערפה חיו עד ששניהם ראו איך בני ערפה נפלו ביד בני רות, ובזה ראו התוצאות של הדרכים השונות שבחרו בחייהן, וכמו שרמזו חז"ל לזה במס' סוטה (מ"ב ב'), "אמר הקב"ה יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה", וכמו שכתוב (רות א', י"ד), "ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה".

עקשן מצליח

יש לימוד נוסף מרות וערפה. כל אדם יש לו נסיונות שונות בחיים. אם אדם רוצה להצליח בעבודת ה' צריך להתגבר בפני כל הקשיים העומדים לפניו. האדם צריך להתעקש "צו בלייבען שטארק" (להשאר חזק). דבר זה יש ללמוד מרות וערפה, שהרי שתיהן רצו להתדבק בכלל ישראל, שהרי נישאו ליהודים, אלא שרות התקעשה והצליחה, אבל ערפה לא היתה יכולה לעמוד בפני הנסיון והתוצאות היו נוראות.

ביטול תורה

וותרנותו של הקב"ה

אמרו חז"ל (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז, איכה רבה פתיחתא ב'), "ויתר הקב"ה על ע"ז ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים, ולא ויתר על ביטול תורה". ומשמע שהקב"ה מוותר על שאר עבירות שבתורה ואפילו על עבירות חמורות, אלא שיש חטא אחד שהקב"ה אינו מוותר עליו כלל, והיינו ביטול תורה.

והדברים תמוהים, שחז"ל אמרו בפירוש להיפך, דאיתא במס' בבא קמא (נ' א'), "כל האומר הקדוש ברוך הוא וותרן הוא יוותרו חייו (יופקרו חייו וגופו, רש"י)". הרי שאין הקב"ה מוותר כלל, וא"כ איך שייך לומר שהוא מוותר על הכל חוץ מביטול תורה?

ונראה לומר בזה, שיש שני סוגי וותרנות, יש וותרנות ליחיד ויש וותרנות לכל העולם. מה שאמרו חז"ל שהקב"ה אינו מוותר כלל היינו לומר שהיחיד צריך להענש על חטאיו (אם לא עשה תשובה), ולא שייך על זה שום וותרנות כלל. ומה שחז"ל אמרו שהקב"ה מוותר על כל העבירות, היינו שאינו מביא חורבן לעולם אף אם ישראל עוברים על עבירות חמורות שבתורה, אלא שיש חטא אחד שיוצא מן הכלל הזה, והוא עוון ביטול תורה.

אלא שיש להקשות, שהנה סיבת וותרנותו על העולם הוא משום שכבר נשבע הקב"ה בשעת המבול ששוב לא יחריב את העולם, וא"כ יש לו לומר גם על עוון ביטול תורה.

הבריאה מתקיימת רק בזכות התורה

ונראה לומר, שמה שהקב"ה אינו מוותר על עוון ביטול תורה, אין זה משום שעונש ביטול תורה חמור מעוון שאר עבירות חמורות, אלא הוא משום שהבריאה כולה מתקיימת רק בזכות לימוד התורה, ובלי לימוד התורה תתבטל העולם מאליה ח"ו, וכדאיתא בפסחים (ס"ח ב'), "אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (ירמיהו ל"ג, כ"ה) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיו", וא"כ אם הבריאה תתבטל ח"ו בעוון ביטול תורה אין זה כנגד השבועה שהקב"ה נשבע בשעת המבול, שהרי הקב"ה נשבע רק שלא יחריב את העולם, אבל לא נשבע מעולם שיעכב את הבריאה מביטול דממילא.

